

Otázka: Psychologie

Předmět: Základy společenských věd

Přidal(a): Dominika

PSYCHOLOGIE - je empirická (=vychází ze zkušeností), přírodně-společenská věda o člověku. Jejím předmětem je chování a prožívání jedince.

psychologie - slovo z řečtiny (psýché=duše, logos=rozum, věda)

Funkce : jejím úkolem je zkoumat zákonitosti a mechanismy vzniku, utváření a průběhu lidského prožívání a chování.

- jejím úkolem je zkoumání psychiky

Co je to psychika ?

- chování, jednání, prožívání => duše člověka

Proč je tato věda společenská ?

-zkoumá psychiku člověka v rámci celé společnosti

Proč a jak psychologie vznikla ?

-společnost se rozvíjela

-19.století = období průmyslové revoluce => vznik společenských sfér

-lidé se ptali : Co způsobí, že se někdo stane alkoholikem ? Proč někdo reaguje na nějakou skutečnost takto a druhý úplně jiným způsobem ?

-z toho důvodu se odtrhla od filozofie a vytvořila vlastní vědeckou disciplínu

Kde má své kořeny?

.její kořeny sahají až do kmenových soužití, kde byli také šamani, kteří velmi dobře znali lidskou duši (ale vliv drog a omamných látek)

-dále se psychologií zabýval také Aristotelés

Základní disciplíny

= psychologické vědy a) základní, b) aplikované

Základní :

- **Obecná psychologie**

- se věnuje základním teoretickým otázkám psychologie
- podává celkový obraz o člověku
- zabývá se problematikou poznávacích procesů, dynamikou citového života, zaměřeností, usilování člověka a autoregulací
- úzce souvisí s dějinami psychologie a psychologickou antropologií

- **Psychologie osobnosti**

- zabývá se strukturou a vývojem osobnosti, zkoumá podobnosti a odlišnosti mezi lidmi

- **Vývojová psychologie**

- pojetí psychického vývoje člověka, zkoumá činitele ovlivňující vývoj, charakterizuje vývojová období člověka

- **Sociální psychologie**

- formy a mechanismy začleňování lidí do mezilidských vztahů, sociální skupin, společenských institucí
- zabývá se problematikou mezilidských vztahů a sociálních skupin

- **Psychopatologie**

- psychické poruchy a potíže, zjišťování příčin jejich vzniku a další následná léčba

Aplikované :

- **Pedagogická psychologie** – psychologické aspekty rozvoj člověka v podmínkách výchovy – problematika účinného vyučování, poznání žáka
- **Klinická psychologie** – diagnostika duševních nemocí a potíží, psychoterapeutická péče pro nemocné
- **Poradenská psychologie** – školní, výchovné, profesní a manželské poradenství
- **Soudní (forezní) psychologie** – studium zločinnosti psychologie pachatelů trestných činů, psychologické expertízy pro soudní potřeby

Jak se využívá psychologie v reklamě ?

- sugesce, snaží se vsugerovat názor a odhadnou zájem diváka
- vytvoření iluze podle toho, co lidé chtějí

Vliv moderní hudby na diváky ?

- obsahově = text
- umělé skupiny (zpěváci vybírání podle příjemné barvy hlasu), text + melodie

Jak se projevuje psychologie ve škole ?

- přizpůsobení výuky věku dítěte

Metody výzkumu v psychologii

- **Pozorování** – metoda introspekce = pozorování vlastních vnitřních psychických jevů
- **Experiment**

Metody těchto věd : zkoumání, pozorování, diagnostika, analýza, porovnávání

PŘEDMĚT PSYCHOLOGIE – viz.funkce

- **PROŽÍVÁNÍ** – souhrnný název pro všechny vnitřní, subjektivní psychické procesy a stavy (vjemy, představy, emoce, rozhodování, vybavování z paměti), které tvoří celek

1. Vědomé – podle toho, jestli si to člověk uvědomuje
2. Nevědomé

-projevuje se navenek v chování člověka (emoce)

- **CHOVÁNÍ** – soubor vnějších projevů, které jsou zpracováním a vyjádřením vnitřní situace člověka
    - zahrnuje všechny činnosti, pohyby, úkony, jednání, výrazy člověka (pláč, rudnutí, smích, mimika)
    - a) expresivní – vyjadřuje skutečné smýšlení a pocity = bezprostřední výraz prožívání
    - b) adaptivní – přizpůsobování se dané situaci – předstírání, zastírání, stylizace
- PROŽÍVÁNÍ + CHOVÁNÍ = OSOBNOST ČLOVĚKA

Jaký je rozdíl v jednání a prožívání člověka ?

- jednání je vnějším projevem lidské psychiky a prožívání vnitřním projevem

DĚJINY PSYCHOLOGIE

-byla součástí filozofie až do 19.století, poté vytvořila samostatnou vědu
etapy vývoje :

- a) první – nauka o duši
- b) druhá – duše nahrazena vědomím

- **Experimentální psychologie - Wilhelm Wundt**

- první experimentální laboratoř
- považujeme ho za zakladatele moderní psychologie
- poznávání duševních pochodů pomocí vědecké introspekce
- zkoumání vnitřních psychických jevů
- Německo

- **Behaviorismus** (z angl. behaviour = chování)

- jeden z nejvýznamnějších směrů psychologie = věda o chování
- zkoumá chování člověka tj. jeho reakce na podněty
- zakladatel **John B. Watson**
- přeceňování role výchovy, neuznávání vrozených psychických dispozic
- člověk se chová podle toho, co ho ovlivňuje (rodina, prostředí...apod.)

Reflextologie - první se jí zabýval I.P.Pavlov, který rozlišil podmíněný a nepodmíněný reflex

- nepodmíněný reflex = vrozený ; dýchání, polykání, mrkání, dávicí reflex

- podmíněný reflex = naučený; vysvětlil na pokusu se psy

-> dával psům jídlo a pokaždé, když jim ho nesl, rozsvítil červené světlo. Psi jídlo očekávali a když jim ho jednou nepřinesl a rozsvítil světlo, psi začali slintat.

- **Psychoanalýza** - zakladatel **Sigmund Freud**

- zkoumal problém, zda se psychologickému výzkumu stačí zabývat pouze vědomím, zda nemohou existovat nějaké další pochody, které mohou ovlivňovat i naše jednání a chování => **NEVĚDOMÍ**
- podle S.Freuda jsou rozhodujícím činitelem psychologického vývoje pudy, zvláště sexuální
- psychologická a filozofická disciplína

-lékař ; praxe, setkání s hysterií (prudké reakce na nějaký podnět), chtěl znát její příčiny

-domníval se, že za prudkými reakcemi stojí zážitek nebo zkušenost, která je potlačena, za vědomím jednání je nevědomí, které celý proces ovlivňuje

-zážitek se dá vyvolat hypnózou nebo výkladem snů

-domníval se, že lidé si vybírají partnery podle svých rodičů

-Oidipův a Elektiřin komplex - náklonnost dítěte k rodiči opačného pohlaví

KOMPLEX = soustava pocitů, myšlenek, vjemů a vzpomínek ovlivňující myšlení a chování člověka.

Freud rozdělil lidskou psychiku na vědomí a nevědomí

VĚDOMÍ – psychický stav jedince, který je schopen reagovat na podněty, vnímat, prožívat, myslet a tyto procesy si uvědomovat

-část psychiky, která zahrnuje vše, co si jedinec právě uvědomuje

NEVĚDOMÍ – všechny duševní obsahy, které jsou v daném okamžiku mimo vědomí jedince

Struktura osobnosti podle Freuda

a) vědomí – ego

b) nevědomí – superego, id

Rodiče – předávají pravidla, hodnoty, normy a to prostřednictvím výchovy a tradicí

Dítě – pudy a) života (sexuální pudy)

b) smrti

-zabývá se otázkou Co chci dělat ?

Tradice – Co mám dělat ? Co musím dělat ?

-vědomé (dospělé jednání) – skloubení norem a tradic s tím, co chceme

- **Analytická psychologie**

- **Carl Gustav Jung**

- teorie o kolektivním nevědomí lidstva, jež je souborem archetypů tj. předobrazů, ze kterých se zrodila naše kultura Archetyp - je společné sdílení nevědomí

Představa - je názorový obraz něčeho, co v daném okamžiku nepůsobí na naše smyslové orgány, zakládá se na minulém vnímání

- je méně výstižná než bezprostřední vjem

- **Humanistická psychologie** - opozice behaviorismu, zdůrazňuje tvořivost osobnosti

- zdůrazňuje vědomí a sebeuvědomování

- zakladatelé **Abraham H. Maslow** a **Carl R. Rogers**

Současnost :

- **Hlubinná psychologie** - zahrnuje klasickou psychoanalýzu podle **Freuda**, analytickou psychologii (**Jung**) a individuální psychologii (**Alfred Adler**)

- **Kognitivní psychologie** (z angl. cognize = poznat)

- za rozhodující považuje poznávací procesy, kterými si vytváříme tzv. vnitřní obrazy vnějšího světa

- > schopnost sebereflexe a utváření vlastních hodnot

- **George A. Kelly**

- **Humanistická psychologie** - sebevyjádření člověka, jeho pravá identita (= to, kým ve skutečnosti je) a seberealizace

- příležitost projevit svoji identitu (= totožnost ; sebezpojetí - postoje a očekávání jedince samého)

Řeč (vnější = mluvená a psaná, vnitřní = „řeč pro sebe“)

.nástroj myšlení, vyjadřuje myšlenky a umožňuje je sdílet s dalšími lidmi a komunikovat (dorozumívat se)

Řeč x jazyk

- nástroj myšlení a forma dorozumívání, jazyk je prostředek dorozumívání, tedy nástroj řeči

PSYCHICKÉ JEVY OSOBNOSTI

Co jsou to psychické jevy ?

= projevy lidské psychiky tzn. Jak člověk vnímá a reaguje na základě nějakého podnětu

- jednotlivé psychické jevy jsou navzájem spojeny a působí na sebe jako celek -> projevuje se to v osobnosti člověka

- jsou funkcí mozku, formují se vlivem společnosti, zvláště působením výchovy

- umožňují člověku poznávat svět a zároveň na něj aktivně působit

- v průběhu života se mění a vyvíjejí (vědomosti, schopnosti apod.)

Psychické jevy dělíme na :

- **Psychické vlastnosti (dispozice) osobnosti**

= temperament, schopnosti, charakter, motivy a postoje, volní vlastnosti

- **Psychické procesy osobnosti**

= poznávací (kognitivní) procesy -> Vnímání, fantazie, myšlení, řeč, představy

= procesy paměti -> zapamatování, uchování, vybavení

= motivační procesy - citové a volní

- **Psychické stavy osobnosti**

= stavy pozornosti, citové stavy

- **Získané dispozice**

Podle čeho je takto třídíme ?

- podle délky jejich trvání (nejkratší = procesy, nejdelší = vlastnosti, dispozice)

Jak se navzájem psychické jevy ovlivňují ?

- Někdo je nemocný => snížená pozornost, špatná nálada
- Pozorný člověk = ↑ vnímání
- Špatná nálada = ↓ vnímání
- Potřeba se vzdělávat => ↑ pozornost

Psychické vlastnosti osobnosti

TEMPERAMENT (z lat. Temperamentum = poměr)

- soubor převážně vrozených psychických vlastností, které určují dynamiku celého prožívání a chování osobnosti (např. způsob reagování)

- vlastnosti temperamentu jsou vrozené, ale mohou se změnit výchovou

- nejstarší teorie temperamentu - Hipokrates -> poté lékař Galenos, který vytvořil tabulku temperamentů :

- **Sangvinik** (z řec. Sanguis = krev) - čilý, veselý, společenský, nestálý
- **Cholerik** (z řec. Cholé = žluč) - rychlý, samostatný, dráždivý, vzteklý, snadno se rozčílí i uklidní
- **Flegmatik** (z řec. Flegma = hlen) - klidný, lhostejný, netečný, pomalý
- **Melancholik** (z řec. Melaina cholé = černá žluč) - vážný, svědomitý, zodpovědný,

bojácný, skleslý

- Neexistuje čistý typ

Švýcarský psycholog Jung rozlišil dva typy osobnosti :

- Introvert - člověk zaměřený do svého nitra, plachý, nejistý, málo průbojný, s intenzivním vnitřním životem a hlubokými city
- Extrovert - člověk zaměřený na vnější svět, společenský, přístupný, otevřený, aktivní, snadno přizpůsobivý

Psycholog H.J.Eysenck - model osobnosti

SCHOPNOSTI

- vlastnosti osobnosti, které jsou předpokladem pro úspěšné vykonávání nějaké činnosti
- jsou ukazatelem rozdílu v kvalitě, rychlosti a snadnosti osvojení si určitého výkonu u různých lidí za stejných vnějších podmínek
- vyvíjí se na základě vrozených dispozic (předpokladů) = vlohy

Stupně schopností

- **Nadání** - souhrn schopností určitého druhu, který umožňuje pozoruhodné až nadprůměrné výkony v určité oblasti
- **Talent** - vysoce rozvinutý souhrn schopností, který umožňuje člověku dosáhnout vynikajících výsledků ve svém oboru
- **Genialita** - mimořádně rozvinutý talent, který umožňuje vytvářet vrcholná díla

Druhy schopností :

- **Prostorová představivost** - orientace v prostoru
- **Numerické** - schopnost operací s číselnými symboly
- **Psychomotorické** - koordinace dvou a více pohybů najednou
- **Umělecké** - literární, hudební, výtvarné, dramatické
- **Percepční pohotovost** - schopnost rychlého postřehu

INTELIGENCE

= rozsah určitých poznávacích schopností, které umožňují řešit problémy, učit se, přizpůsobovat se...

- Fluidní - vrozená, nezávislá na předchozím učení, během života se nevyvíjí
- Krystalická - založená na zkušenostech, vědomostech získaných učením a schopnostech je využívat

Intelligenční testy - průměr IQ 100

Souvisí s ní i další pojmy :

- **Dovednost** - učením získaná dispozice k správnému a úspěšnému vykonávání určité činnosti vhodnou metodou
- **Vědomost** - učením osvojený poznatek -> zapamatovaná a pochopená informace, vztah mezi informacemi, pojem, pravidlo
- různé úrovně poznání skutečnosti
- **Návyk** - opakováním získaný sklon k vykonávání určité činnosti, zautomatizovaný zvyk bez potřeby uvědomělé kontroly

TVOŘIVOST

- lat. creo = tvořím => kreativita
- zvláštní soubor činností, které umožňují tvůrčí činnost, jejímž výsledkem je něco originálního

CHARAKTER

- souhrn psychických vlastností osobnosti, které se projevují v mravní stránce jejího chování a jednání
- projevuje se ve vztahu člověka k ostatním lidem i k sobě samému
- formuje se působením výchovy a dalších společenských jevů
- kontroluje a reguluje jedincovo chování podle společenských norem a požadavků
  - **Svědomí** = systém morální kontroly a autoregulace, „vnitřní hlas“ - říká, co je dobré a co špatné

MOTIVY

- jsou to psychologické příčiny reakcí, činností a jednání člověka zaměřené na uspokojování určitých potřeb

POTŘEBA

- stav nedostatku nebo nadbytku něčeho, co nás vede k činnostem, jimiž tuto potřebu uspokojujeme
  - **Biologické** (primární, vrozené) - potřeba dýchání, potravy, bezpečí, spánku apod.
  - **Sociální** (získané) - kulturní (vzdělání, kulturní život) a psychické (radost, štěstí, láska)

Hodnota = vlastnost, kterou jedinec přisuzuje objektu, situaci, události nebo činnosti ve spojitosti s uspokojováním potřeb

Dále rozlišujeme tyto **motivy** :

- **Pud** – vrozená pohnutka činnosti, nutkání
- **Zájem** – získaný motiv, upoutává člověka po stránce poznávací nebo citové
- **Aspirace (ambice)** – snaha k sebeuplatnění, vyniknutí, též ctižádost
- **Cíl** – uvědomělý směr aktivity
- **Ideál** – vzorový cíl (ideál partnera)
- **Zvyk** – tendence vykonávat za určitých okolností určitou činnost

POSTOJE

- sklony člověka reagovat ustáleným způsobem na předměty, osoby a situace

Postoj x motiv

- motiv mateřské péče je aktivizován křikem dítěte, způsob reakce matky závisí na jejím postoji k dítěti

VNÍMÁNÍ

- psychický proces, který zachycuje to, co zrovna v daném okamžiku působí na naše smyslové orgány

- předpoklad toho, že člověk může myslet

- probíhá bezprostředně po ovlivnění okolím

- odlišení důležitých informací od nepodstatných -> zpracování (srovnávání a zařazování dle předchozích zkušeností)

- předpokladem je podnět; receptory nervové soustavy, které ho zachytí

- **Vjem** - zobrazuje obraz předmětu jako celku, tedy výsledek vnímání
- **Počitek** - obraz některého jednotlivého znaku vnímaného předmětu (barva, vůně apod.), počitky jsou součástí vjemů

PŘEDSTAVA

- názorný obraz něčeho, co v daném okamžiku nepůsobí na naše smyslové orgány
- zakládá se na minulém vnímání, je méně výstižná než bezprostřední vjem
- lidská psychika je schopna přemýšlet

- Představa paměťová - vybaví se nám z paměti, jsme schopni vybavit si nějaký zážitek
-> co jsme v tu chvíli prožívali, ale teď to na nás nepůsobí
- Představa fantazijní - představujeme si něco, co jsme nikdy neviděli
- schopnost obrazotvornosti, subjektivní názor
- výsledek ovlivněn náladou
(také případný vliv omamných látek)

FANTAZIE (obrazotvornost)

- psychický proces, ve kterém vytváříme relativně nové představy, základem jsou vždy zkušenosti, vjemy a paměťové představy, které jsou často pozměněné a zkombinované tak, jak se ve skutečnosti nevyskytují

PAMĚŤ

- schopnost uchovat poznatek a znovu si ho vybavit
- je jedna z nejdůležitějších vlastností člověka, soubor procesů, které umožní osvojení informací, jejich uchování a vybavení

Zapamatování (uložení do paměti)

- největší část osvojeného zapomínáme zpravidla bezprostředně (několik hodin) po

zapamatování

- Spontánní, bezděčné
- Úmyslné (učení nazpaměť)
- Uchování v paměti
- Vybavení a znovupoznání uchovaného

Druhy paměti :

a) **krátkodobá** – zapamatování na několik sekund

- zapojuje zvláště sluchové a zrakové vjemy

b) **dlouhodobá** – uchování toho, co budeme potřebovat delší dob

- Logická
- Mechanická
- Bezděčná
- Záměrná

Zapomínání

-nejvíce osvojevaného zapomínáme zpravidla bezprostředně (několik hodin) po zapamatování

-vlivy : porozumění, zájem

-zapomínáme to, co nepoužíváme

MYŠLENÍ = vyšší forma poznání

-schopnost člověka na základě smyslového poznání a spolu s ním poznávat obecné, zákonité, podstatné souvislosti a na základě toho určovat své cíle

- vymezuje POJMY = vystižení obecných a podstatných znaků jevu, formovat a ověřovat hypotézy

- Vyjádření vztahu mezi dvěma pojmy - Soud
(pravda x nepravda, omyl x lež)
- Vyjádření vztahů mezi dvěma a více soudy - ÚSUDEK
- Soudy z nichž vycházíme - PREMISY
- Vyvozený soud = ZÁVĚR
- Motorické - řešení problému pohybovou manipulací s předměty
- Imaginativní - pracuje s názornými obrazy a představami
- Propoziční - pracuje se slovy, větami a pojmy, abstraktní myšlení

Myšlenkové procesy (operace) :

- **Analýza (porovnání) a syntéza** - myšlenkové rozdělení celku na části a vystižení jejich uspořádání vzájemných vztahů, opětovné sjednocení
- **Abstrakce** - vyčlenění podstatných a obecných vlastností, odhlédnutí od konkrétních (opak = konkretizace), př. projevy lásky
- **Dedukce** - vysledují něco na základě obecného principu, který postupuje od obecného ke konkrétnímu
- **Indukce** - opak dedukce, postupuje od konkrétnímu k obecnému

UČENÍ

- je aktivní a tvořivý proces, který rozšiřuje vrozené dispozice a rozlišuje možnosti jedince
- smyslem je získávání, osvojování, pozměňování a upevňování nových zkušeností, přizpůsobování situacím, naučené je opakem vrozeného

- Vědomosti - osvojené poznatky a informace, včetně jejich vztahů
- Dovednosti - učením získané dispozice pro vykonávání nějaké činnosti
- Návyky - učením získané sklony, které člověka pobízejí v určité situaci k určité reakci

VŮLE

- označuje psychické procesy a vlastnosti, které zajišťují řízení činnosti a dosahování cílů v situacích, kdy je potřeba překonávat překážky nebo se rozhodovat

VOLNÍ VLASTNOSTI

- vlastnosti podmíněné vůlí člověka
- vyjadřují záměrné, cílevědomé úsilí směřující k dosažení vědomě vytčeného cíle, které je vlastní jen člověku

MOTIVACE

- z lat. movere = hýbat se
- je psychický proces vedoucí k energetizaci organismu
- usměrňuje naše chování a jednání pro dosažení určitého cíle

EMOCE (City)

- jsou psychické procesy, které hodnotí různé skutečnosti, situace, události, průběh a výsledky činnosti jedince
- prožívání subjektivního stavu a vztahu k působícím podnětům

Citové stavy :

- Pocity - jednoduché emoce (hlad, únava...)
- Nálady - dlouhodobější emocionální stavy, které podbarvují celkové prožívání a činnosti člověka (euforie, deprese)
- Afekty - silné, bouřlivé a krátce probíhající emocionální stavy; ztráta sebekontroly
- Vášně - silné dlouhotrvající emocionální stavy

- Citové vztahy - -> sociální vztahy (láska, nenávisť)